

Nr./Data:	55/23 din 29 noiembrie 2023 Expediat prin e-mail și publicat pe www.crjm.org
Destinatari:	Curtea Constituțională, secretariat@constcourt.md dnei Domnica MANOLE, Președinta Curții Constituționale
Prezentată de:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (www.crjm.org), persoane de contact: Vladislav GRIBINCEA, Director de program, e-mail: vladislav.gribincea@crjm.org Valeria BUTORINA, Consilier juridic junior, e-mail: valeria.butorina@crjm.org

AMICUS CURIAE

EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A ART. 25 ALIN. (1) LIT. F) ȘI ART. 55 DIN LEGEA CU PRIVIRE LA AVOCATURĂ

SCOPUL AMICUS CURIAE

1. Prezentul *amicus curiae* este formulat în răspuns la scrisoarea Curții Constituționale din 30 octombrie 2023 pe marginea sesizării nr. [197g/2022](#). Ea se referită la excepția de neconstituționalitate a articolelor 25 alin. (1) lit. f) și 55 din Legea cu privire la avocatură (sanționarea pentru încălcarea secretului profesional al avocatului).
2. Potrivit sesizării, art. 25 alin. (1) f) a Legii cu privire la avocatură nu reglementează suficient de precis când poate fi retrasă licența pentru exercitarea profesiei de avocat, ceea ce este contrar art. 46 coroborat cu art. 54 din Constituție. Potrivit acestei norme, licența se retrage în cazul „încălțării grave, o singură dată, a normelor Codului deontologic al avocatului”. De asemenea, autorul sesizării pretinde că art. 55 din Legea cu privire la avocatură, care instituie o obligație absolută și perpetuă pentru avocat să păstreze secretul profesional, este contrară libertății de exprimare garantate de art. 32 din Constituție.
3. Acest document are scopul de oferi un punct de vedere juridic imparțial, în baza standardelor regionale și a legislației comparate. În vederea respectării imparțialității și obiectivității, opinia nu prezintă, argumentează sau sugerează o soluție concretă pe marginea sesizării.

RESTRÂNGEREA LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE

4. Autorul sesizării pretinde că art. 55 din Legea cu privire la avocatură, care instituie o obligație absolută și perpetuă pentru avocat să păstreze secretul profesional, este contrară libertății de exprimare garantate de art. 32 din Constituție. Art. 32 din Constituție prevede:
„(1) Oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil.
(2) Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie. ...”
5. Din alin. (2) rezultă că libertatea de exprimare nu este absolută. Același lucru rezultă și din art. 10 alin. (2) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului (CEDO). Restrângerea libertății de exprimare este admisibilă doar dacă aceasta: (i) este prevăzută de lege; (ii) urmărește un scop legitim; și (iii) este

necesară într-o societate democratică (adică dacă există o proporționalitate între scopul legitim și restrângerea admisă).

6. Claritatea legii va fi analizată în secțiunea următoare. Mai jos ne vom referi la scopul legitim și proporționalitatea ingerinței.

7. Capitolul I art. 3 al Codului deontologic al avocaților se referă la obligația de confidențialitate. Secretul profesional reprezintă una dintre principalele îndatoriri ale avocatului și baza relațiilor de încredere dintre avocat și client. El contribuie la acordarea eficientă a asistenței juridice, respectarea drepturilor omului și asigurarea încrederii în avocați.

8. Obligația de confidențialitate nu este o novație introdusă în Codul deontologic. Ea a fost preluată în Codul deontologic al avocaților din Codul de Conduită al Avocaților Europeni. Acest cod a fost abolit și în anul 2006 a fost adoptată [Carta principiilor fundamentale ale avocatului european](#). Principiul (b) al Cartei se referă la secretul profesional. Acesta menționează, printre altele, următoarele:

„Esența profesiei de avocat include și faptul că acestuia i se vor comunica lucruri, pe care clientul nu i le-ar spune altei persoane – cele mai intime detalii ale vieții private sau cele mai valoroase secrete comerciale – și că avocatul ar trebui să fie receptiv la informațiile obținute pe bază de încredere. Fără siguranța confidențialității nu poate exista încredere. Carta pune un accent special pe dualitatea naturii principiului – respectarea confidențialității nu este doar obligația avocatului, ci este un drept fundamental uman al clientului. Regulile „privilegiului profesional” interzic ca informația comunicată avocatului să fie folosită împotriva clientului. În unele jurisdicții dreptul la confidențialitate este privit ca un drept, care aparține clientului exclusiv, în timp ce în alte jurisdicții „secretul profesional” poate necesita ca avocatul să păstreze secretul clientului său, împărtășit în bază de încredere, față de avocatul părții adverse. Principiul (b) conține toate aceste concepte înrudite – privilegiul profesiei juridice, confidențialitatea și secretul profesional. Datoria avocatului față de client rămâne chiar și după ce avocatul încetează să mai acționeze.”

9. Din textul de mai sus rezultă că obligația de confidențialitate urmărește două scopuri – respectarea dreptului clientului și asigurarea încrederii în avocatură. Aceste scopuri sunt unele legitime, după cum a conchis chiar CtEDO (*Michaud v. Franța*, 2012, § 118). Acest privilegiu permite totuși de a introduce și anumite obligații pentru avocați (idem, § 119).

10. Capitolul I art. 3 al [Codului deontologic al avocaților din Republica Moldova](#) de asemenea se referă la obligația de confidențialitate. Alin. (1) al acestui articol prevede: „Natura misiunii avocatului este prezumată de a fi depozitarul secretelor clienților săi și al comunicărilor confidențiale, fiind un drept și o datorie fundamentală a avocatului. Obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp.” Același lucru rezultă și din [Codul de conduită al avocaților europeni](#), adoptat în 2007. P. 2.3.2 al ultimului prevede obligația de a respecta confidențialitatea la „toată informația” aflată de avocat în cadrul exercitării profesiei, iar p. 2.3.3 prevede că obligația de confidențialitate nu este limitată în timp.

11. Capitolul I art. 3 al Codului deontologic al avocaților din Republica Moldova, în alin. (4), prevede câteva excepții de la obligația de confidențialitate. Alin. (4) prevede: „Nici o presiune sau ingerință a unei autorități publice sau de altă natură nu-l poate obliga pe avocat să divulge secretul profesional, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege sau pentru a intenta o acțiune ori pentru a asigura apărarea în cadrul unui litigiu dintre avocat și client.”

12. Obligația avocatului de a păstra secretul profesional nu este impus peste noapte. Ea există de mult timp, iar avocați acceptă această obligație atunci când intră în avocatură. Obligația de a păstra secretul

profesional este menționat chiar în jurământul depus de avocat, iar textul jurământului nu este o chestiune lăsată la discreția Uniunii Avocaților. Textul jurământului este prevăzut în Legea cu privire la avocatură (art. 26 alin. (1)).

13. Libertatea de exprimare a avocatului este legată de independența acestei profesii. Aceasta include conținutul oricăror idei și informații exprimate, precum și dreptul de a comenta public pe marginea funcționarea sistemului judiciar, chiar dacă criticile aduse de avocat nu pot depăși o anumită limită (*Morice v. France* [GC], 2015, § 148 și 168). Avocații însă nu pot fi asociați cu jurnaliști, întrucât avocații sunt implicați nemijlocit în administrarea justiției, iar jurnaliștii au un alt rol, cel de câinii de pază ai democrației.

CLARITATEA ART. 25 ALIN. (1) F) DIN LEGEA CU PRIVIRE LA AVOCATURĂ

15. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a notat în jurisprudența sa că sintagma „prevăzută de lege” se referă la calitatea reglementărilor legale. Legea trebuie să fie accesibilă persoanei și formulată cu maxima precizie pentru a le permite să înțeleagă, chiar și după o consiliere adecvată, consecințele pe care le poate avea. Totuși, nu se poate de așteptat o certitudine absolută, căci practica arată că acest lucru este imposibil de realizat (*Perincek v. Elveția* [GC], § 131). Mai mult chiar, pentru a ține pasul cu schimbarea, multe legi au prevederi formulate destul de vag, iar interpretarea și aplicarea lor sunt chestiuni de practică (*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. Franța* [GC], § 41). Pentru a decide dacă este previzibilă o lege, CtEDO a luat în calcul claritatea și precizia normei, gradul de reglementare a și natura domeniului reglementat, precum și statutul celor cărora se adresează, mai ales când este vorba despre persoanele care exercită o anumită profesie și trebuie să fie diligenți în exercitarea acesteia (cum ar fi avocații) (*Chauvy and Others v. Franța*, §§ 43-45).

16. Art. 25 alin. (1) f) a Legii cu privire la avocatură nu se referă la abateri, ci la sancțiunea aplicată pentru încălcarea gravă ale normelor deontologice ale avocatului. Pentru a examina dacă această normă este suficient de clară, ea urmează a fi analizată în coroborare cu alte norme.

17. Retragera licenței în temeiul normei contestate poate avea loc în urma comiterii unei abateri disciplinare. Legea cu privire la avocatură nu prevede lista exhaustivă a abaterilor disciplinare ale avocatului. Art. 56 alin. (1) din Legea cu privire la avocatură totuși menționează că următoarele abateri constituie temei de tragere a avocatului la răspundere disciplinară:

- a) încălcarea prevederilor Legii, ale altor acte normative ce reglementează activitatea de avocat; și
- b) încălcarea gravă a normelor Codului deontologic al avocatului.

Din art. 56 alin. (1) rezultă că încălcarea gravă a normelor Codului deontologic al avocatului este prin sine o abatere disciplinară. Legea cu privire la avocatură nu menționează expres ce reprezintă o încălcare „gravă” a normelor Codului deontologic al avocatului.

18. Codul deontologic al avocaților din Republica Moldova, în versiunea actuală, a fost adoptat de Congresul Uniunii Avocaților cu 21 de ani în urmă, pe 20 decembrie 2002. Art. 51 din Legea cu privire la avocatură prevede că avocatul urmează să respecte Codul deontologic al avocatului. Art. 2 alin. (2) al preambulului Codului prevede că nerespectarea acestuia de către avocați constituie temei pentru intentarea procedurii disciplinare. Art. 39 alin. (2) al Statutului profesiei de avocat, aprobat de Congresul Uniunii Avocaților în anul 2011, prevede că organele profesiei de avocat au sarcina de a asigura pregătirea inițială și continua în vederea respectării stricte a deontologiei și disciplinei

profesionale. Etica profesională este unul din subiectele obligatorii pentru avocații stagiați, iar întrebări pe această temă sunt la examenul de admitere în profesie.

19. Obligația de confidențialitate este prevăzută și de Legea cu privire la avocatura (art. 51) și de Codul deontologic al avocaților din Republica Moldova (art. 3). Ea a fost preluată în Codul deontologic al avocaților din Codul de Conduită al Avocaților Europeni. Obligația de confidențialitate a existat mereu în legislația Republicii Moldova. Anume din acest motiv avocatul nu poate fi audiat ca martor, iar interceptarea convorbirilor sau autorizarea percheziționării sediului acestuia este mai grea decât în cazurile obișnuite (a se vedea art. 52 din Legea cu privire la avocatură).

20. Textul obligației avocatului de a păstra secretul profesional nu s-a schimbat de-a lungul timpului. Această obligație a fost mereu perpetua și mereu quasi absolută. În practica din Republica Moldova nu am constatat deficiențe în înțelegerea de către avocați a naturii și întinderii acestei obligații. Toate ghidurile cu privire la etica profesională a avocatului elaborate în Republica Moldova tratează la fel obligația avocatului de a păstra secretul profesional.

21. În cadrul procedurilor disciplinare, avocatul este informat cu privire la obiectul cercetării și solicită explicații de la acesta. De asemenea, dacă este cazul, el este audiat de către Comisia pentru etică a avocaților și are acces la materialele Comisiei. Legea cu privire la avocatură nu obligă Comisia să retragă licența de avocat pentru orice încălcare a secretului profesional. Comisia poate alege din cele 5 sancțiuni prevăzute la art. 57 alin. (1) din Legea cu privire la avocatură. Conform art. 57 alin. (2) al Legii cu privire la avocatură, la individualizare pedepsei, Comisia va lua în calcul gravitatea abaterii, circumstanțele în care a fost comisă, activitatea și comportamentul avocatului. În cadrul procedurilor disciplinare, avocatul este informat cu privire la obiectul cercetării și solicită explicații de la acesta. De asemenea, dacă este cazul, el este audiat de către Comisia pentru etică a avocaților și are acces la materialele Comisiei. Legea cu privire la avocatură nu obligă Comisia să retragă licența de avocat pentru orice încălcare a secretului profesional. Comisia poate alege din cele 5 sancțiuni prevăzute la art. 57 alin. (1) din Legea cu privire la avocatură. Conform art. 57 alin. (2) al Legii cu privire la avocatură, la individualizare pedepsei, Comisia va lua în calcul gravitatea abaterii, circumstanțele în care a fost comisă, activitatea și comportamentul avocatului.

22. În esență, norma contestată nu se referă la o interdicție imperativă, ci la sancțiunea aplicată de către organele de autoadministrare a avocaților ca urmare a exercitării discreției. În materia identificării sancțiunilor disciplinare, discreția oferită de lege este și ar trebui să fie largă. Având în vedere că vorbim de o profesie liberală și oferirea prin lege a dreptului de autoreglementare (prin coduri deontologice), această discreție este și mai largă în cazul avocaților. Această discreție este exercitată după o procedură contradictorie, iar decizia Comisiei pentru etică este susceptibilă de control judiciar.

23. Sintagma „încălcare gravă” este prevăzută și în alte legi care reglementează răspunderea disciplinară. Unul dintre motivele concedierii, conform lit. p) alin. (1) art. 86 din Codul muncii, este „încălcarea gravă, chiar și o singură dată, a obligațiilor de muncă”. Articolul 211¹ din Cod prevede o listă exhaustivă a cazurilor de încălcare gravă a obligațiilor de muncă. Printre aceste încălcări se numără și încălcarea obligației de confidențialitate (lit. e)). Conform Legii privind funcționarul public cu statut special din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, raportul de serviciu al funcționarului public cu statut special poate să înceteze pentru comiterea unei încălcări grave (art. 38 alin. (1) lit. j). De asemenea, încălcarea gravă a disciplinei este considerat unul dintre temeiurile încetării serviciului în cadrul

Centrului Național Anticorupție (art. 34 alin. (2) lit. i) din Legea cu privire la Centrul Național Anticorupție). Art. 6 alin. (6) al Legii cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorilor de asemenea prevede că eliberarea din funcția de judecător se dispune pentru „comiterii unei abateri disciplinare grave”. Art. 21 alin. (2) al Legii privind executorii judecătorești de asemenea enumeră „încălcarea gravă a Codului deontologic” drept o abatere disciplinară. Art. 64 din Legea cu privire la organizarea activității notarilor de asemenea folosește sintagma „încălcarea gravă” a obligațiilor legale ca o abatere disciplinară a notarilor.

24. Suntem la dispoziția Curții pentru orice clarificări suplimentare și, eventual, prezentarea poziției noastre în ședința Plenului Curții.

Cu deosebit respect,

Ilie Chirtoacă
Președinte